

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Економічний факультет
Кафедра фінансів і кредиту**

**КРЕДИТ ТА ФАКТОРИ ЙОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ
Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)**

Виконав: студент 4 курсу, групи 472-1
заочної форми навчання
спеціальності 072 фінанси, банківська
справа та страхування
Пентескул Владислав Ілліч
Керівник: доцент кафедри
фінансів і кредиту
Саїнчук Наталія Валеріївна

*До захисту допущено:
Протокол засідання кафедри № 15
від «30» травня 2023 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту*

проф. Нікіфоров П.О

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ КРЕДИТУ В ЕКОНОМІЦІ...6	
1.1. Суть кредиту як фактору розвитку суб'єктів господарювання.....6	
1.2. Попит та пропозиція на кредити як основні фактори впливу на розвиток суб'єктів господарювання.....13	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ КРЕДИТУ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....22	
2.1. Тенденції сучасного стану кредитування суб'єктів господарювання.....22	
2.2. Вплив основних факторів розвитку на стан кредитування суб'єктів господарювання в Україні.....27	
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....34	
3.1. Банківського кредитування в Україні в умовах російської агресії.....34	
3.2. Шляхи подальшого впливу кредитування на розвиток суб'єктів господарювання.....40	
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасній економіці кредит є об'єктивно необхідною умовою розвитку суб'єктів господарювання. Його існування обумовлюється передусім дією економічних законів, наявністю товарно-грошових відносин та можливостями державної політики, яка спрямована на розвиток та стимулювання різних секторів національної економіки. Завдяки кредиту різні суб'єкти господарювання мають можливість залучати тимчасово вільні грошові кошти, здійснювати виробничі та інвестиційні процеси і тим самим впливати на економічну активність в країні. Тому існування ефективної національної економіки потребує розвинутого та успішно функціонуючого кредитного ринку, та вдосконалення найважливішого напрямку діяльності банківських установ – кредитних операцій. Розкриття їх особливостей є актуальним питанням як зі сторони ефективності кредитних відносин, так і зі сторони самого банківського сектору та економічного розвитку країни взагалі.

На сучасному етапі банківське кредитування суб'єктів господарювання здійснюється в умовах негативної макроекономічної ситуації в національній економіці, яка пов'язана з двохрічною Пандемією COVID-19 та військовим станом в Україні. Відповідно до даної ситуації, процес кредитування суб'єктів господарювання залишається на недостатньому рівні, через високу вартість залучення кредитних ресурсів. Також велика питома вага потенційних позичальників характеризується низьким рівнем ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності, що свідчить про високий рівень ризику при здійсненні кредитних операцій.

Але навіть під час військового стану необхідна поступова стабілізація банківської системи та її адаптування до сучасних реалій задля продовження кредитування суб'єктів господарювання. Це повинно бути однією із головних цілей для підтримки пріоритетних сфер національної економіки, що

надасть можливість подолання безробіття, поживлення ринкової кон'юнктури та скорочення дефіциту державного бюджету.

Проте, в сучасних реаліях активне банківське кредитування є неможливим з об'єктивних причин і супроводжується впливом багатьох чинників, зокрема російською агресією. Відповідно, необхідним є виокремлення основних факторів впливу на розвиток банківського кредитування суб'єктів господарювання, що дозволило б краще адаптуватися до економічного спаду, обумовленого війною.

Тому дослідження кредиту та факторів його впливу на розвиток суб'єктів господарювання є необхідним для розуміння майбутніх обсягів кредитування та його впливу на кредитну систему і перебіг економічних процесів в державі загалом. Це все обумовило вибір теми, мету та завдання кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасного стану кредитування в Україні та факторів його впливу на розвиток суб'єктів господарювання, виділення кола проблем та шляхів їх розв'язання.

Поставлена мета визначила необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити суть кредиту як фактору розвитку суб'єктів господарювання;
- виділити основні чинники, які впливають на попит та пропозицію на кредити як основних факторів впливу на розвиток суб'єктів господарювання;
- дослідити основні тенденції сучасного стану кредитування суб'єктів господарювання;
- проаналізувати вплив основних факторів розвитку на стан кредитування суб'єктів господарювання в Україні;
- оцінити банківського кредитування в Україні в умовах російської агресії;
- визначити шляхи подальшого впливу кредитування на розвиток суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є сучасний стан банківське кредитування в Україні.

Предметом дослідження є обсяг кредитування в Україні та виділення основних факторів його впливу на розвиток суб'єктів господарювання.

Методи дослідження, які використовувалися для вирішення поставлених завдань в кваліфікаційні роботі були наступні:

- в першому розділі «Теоретичні засади поняття кредиту в економіці»: монографічний, історичний, порівняння та узагальнення;

- в другому розділі «Аналітичні аспекти надання кредиту суб'єктам господарювання в Україні»: аналізу, синтезу, статистичний, табличний та графічний методи;

- в третьому розділі «Основні напрями розвитку кредитування суб'єктів господарювання в Україні»: логічний та прогнозний методи дослідження.

Інформаційною базою дослідження були праці та наукові роботи вітчизняних та іноземних вчених, законодавчі та нормативні акти України, статистичні дані НБУ та Міністерства фінансів, офіційні сайти банків, дані Державної служби статистики та бізнес-видань («Економічна правда», «Zn.Ua», «Obozrevatel», «BBC», «Forbes», LB.Ua»).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який складається з **65** найменувань літератури, **1** додатку. Основний текст роботи викладено на **74** сторінках. Робота містить **12** рисунків та **6** таблиць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ КРЕДИТУ В ЕКОНОМІЦІ

1.1. Суть кредиту як фактору розвитку суб'єктів господарювання

Сучасна банківська система України через запровадження прогресивних механізмів кредитування суб'єктів господарювання відіграє важливе значення у безперервності відтворювального процесу і розвитку їхньої діяльності.

Основними фінансовими посередниками на грошово-кредитному ринку виступають банки [43, с.1]. Здійснюючи кредитування одних суб'єктів господарювання за рахунок акумуляції коштів у вигляді депозитів від інших суб'єктів, банківські установи, серед інших інституцій ринку, здійснюють перерозподіл грошових коштів між суб'єктами господарювання. Також, від ефективності кредитних операцій безпосередньо залежить прибутковість, кредитоспроможність та ліквідність окремого банку [51, с.166]. Тому можна стверджувати, що правильна організація процесу банківського кредитування, впровадження ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями являються основою фінансової стабільності та ринкової стійкості банківських установ.

Видача кредитів можна вважати ключовою банківською діяльністю, оскільки завдяки кредитним операціям банківські установи отримують основну частину доходу. Відповідно до цього, перед банківськими установами ставиться мета - організувати кредитну діяльність таким чином, щоб доходи від видачі кредитів були максимальними при мінімальному ступені ризику їх неповернення [19, с.277].

Можна стверджувати, що банківська установа займається не лише процесом кредитуванням, але кредитна діяльність є однією із складових елементів сукупності банківських операцій. Отже, кредит – найважливіша категорія економічної науки.

Світова наукова спільнота визначає дві основні теорії кредиту: натуралістичну і капіталотворчу.

Основними представниками натуралістичної теорії кредиту вважаються англійські вчені-економісти А. Сміт і Д. Рікардо, а капіталотворчої – англійські вчені-економісти Дж. Ло, Г. Маклеод, австрійський вчений-економіст Й. Шумпетер та німецький вчений-економіст А. Ган.

Представники натуралістичної концепції стверджували, що об'єктом кредиту є капітал, і він тільки перерозподіляється від одного суб'єкта кредитних відносин до іншого у його речовій формі. Представники капіталотворчої концепції стверджували навпаки: кредит створює капітал і відіграє значну роль в національній економіці [1].

Основні постулати цих концепцій можна звести в такі тези (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Основні тези та противаги натуралістичної та капіталотворчої концепцій розвитку кредиту*

Натуралістична концепція	Капіталотворча концепція
1. Об'єктом кредиту є тимчасово вільний капітал, який може бути позичений одним економічним суб'єктом іншому.	1. Кредит є капіталом, багатством, тому розширення кредиту означає нагромадження капіталу.
2. Роль кредиту зводиться до перерозподілу благ між учасниками суспільного виробництва.	2. Кредит у своєму русі незалежний від процесів відтворення
3. Банки виступають лише посередниками в кредиті, вони спочатку акумулюють вільні кошти, а потім надають їх у вигляді кредитів.	3. Банки – це не посередники в кредиті, а, так би мовити, «фабрики кредиту», творці капіталу, тому їх активні операції є первинними порівняно з пасивними

*Джерело: складено автором на основі [1, 17, 20]

Сьогодні кредит є активним і дуже важливим та ефективним фактором впливу на фінансово-господарські процеси. Без нього не здійснюється виробництво та обіг суспільного продукту суб'єктів господарювання. За

допомогою кредиту відбувається переливання ресурсів, грошових коштів, капіталу та створюється нова вартість.

Розповсюдженим в науковій економічній літературі є два шляхи до визначення суті кредиту. Перший шлях акцентує увагу на правовій основі кредиту як цінності, що передається одним економічним господарюючим суб'єктом іншому в кредит. В другому підході суть кредиту зосереджується на його економічних аспектах, принципах, законах та функціях [9, с.349]. Отже, на нашу думку, для нас варто розглядати кредит само з цього підходу.

Розглянемо різні тлумачення даної економічної категорії.

Савлук М.І. у підручнику «Гроші та кредит» тлумачить кредит як «суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності» [9, с.349].

Луців Б.П. [стверджує, що це: «економічні відносини між суб'єктами ринку з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення, строковості та платності» [18, с.141]. Такої же думки і Івасів Б.: «економічні відносини, що виникають між кредиторами і позичальниками з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати» [7, с. 29-40]. Недоліком цих тлумачень є лише часткове визначення принципів кредитування, які найбільше розкривають суть цієї дефініції.

Більш розширене визначення цієї дефініції наведено в, підручнику С. В. Глущенко «Гроші. Кредит. Кредитний ринок»: «кредит - це перерозподіл вартості на засадах строковості, зворотності й платності між суб'єктами економіки [8, с.70].

Такі науковці як Поддєрьогін А.М. [39, с.194], М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов, Л. М. Худолій [10, с. 254] стверджують, що кредит: «позичковий капітал банку в грошовій або товарній формі, що надається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання її обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує» [39, с.194; 10,

с.254]. На нашу думку, в цьому визначення є некоректний вислів «той, хто надає» та «той, хто отримує». Необхідно застосовувати більше наукові визначення, що існують в економічній науці – кредитор та позичальник.

Лагутін В.Д. зазначає, що кредит це: «форму прояву кредитних відносин, форму руху позичкового капіталу» [17, с.14]. Він наголошує, що кредит виражає економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення [17].

Тому під кредитом більшість науковців розуміють «економічні відносини, що виникають між кредитором та позичальником з приводу передачі у тимчасове користування позичкового капіталу в грошовій або товарній формі на умовах зворотності, платності, забезпеченості, строковості та цільового використання» [12, с. 262].

У сучасній грошово-кредитній системі основним суб'єктом кредитування є банківські установи. Це обумовлює переважання відповідного виду кредиту, як банківський.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» банківський кредит визначається як «будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми» [33].

Кредит має вагоме значення у розвитку економіки між галузями, суб'єктами господарювання та регіонами, у підвищенні ефективності виробництва, у формуванні та використанні доходів та прибутку. Кредит здатний здійснювати ефективний вплив на обсяг і структуру грошової маси, платіжного обороту та швидкості обігу грошей.

Кредит займає вагоме місце у системі економічних відносин, відіграє значну роль у перерозподільних відносинах між кредитором та позичальником. Банківська діяльність за останні роки знаходиться у

постійному русі, який, з однієї сторони пов'язаний радикальними змінами в економічній системі, а з іншої - застосуванням нових інформаційних технологій і глобалізацією грошово-кредитних та фінансових ринків [5, с. 37].

Умови сьогодення вимагають від банківських установ пропонувати широке коло операцій та послуг для своїх клієнтів з метою розширення своєї дохідної бази, збільшення рентабельності і конкурентоспроможності на фінансовому ринку. Саме кредитні операції є однією з найприбутковіших статей діяльності банківських установ. Саме за рахунок цього джерела акумулюється основна частина чистого прибутку, резервні фонди банку і здійснюються виплату дивідендів власникам.

У суб'єктів господарювання дедалі частіше виникає потреба залученні кредитних ресурсів, для використання їх у своєї діяльності та отримання прибутку. Найбільш розповсюдженою формою залучення коштів є отримання банківських кредитів за договором.

Процес кредитування вимагає від суб'єктів господарювання та банківських установ адекватного дотримання основних умов програмування, видачі, отримання, використання та зворотного припливу коштів. Ці умови називаються законами та принципами кредитування та функціями кредиту. Вони визначають основні сторони кредитних відносин між суб'єктами господарювання та банківськими установами, без дотримання яких неможлива організація процесу кредитування [49, с. 868].

Кредитний механізм дозволяє здолати обмеженість індивідуального капіталу, підтримувати кругообіг фондів суб'єктів господарювання, забезпечувати капіталізацію прибутку та концентрацію виробництва [4, с. 83].

Суть кредиту, як і інших економічних категорій проявляється у його функціях таких як:

- перерозподільча – суть якої полягає у тимчасовому розподілі вільних коштів економічних суб'єктів господарювання іншим для використання їх у виробничих або власних потреб;

- емісійна – у створенні нових грошей (кредитних) для грошового обігу та регулювання їх кількості в обігу шляхом кредитної експансії та кредитної рестрикції;

- контрольна-стимулююча – проявляється як зі сторони позичальника, так і зі сторони кредитора;

- капіталізації грошових доходів - посилює концентрацію, централізацію та нагромадження капіталів та можливість їх у подальшому використанні, долаючи обмеженість індивідуальних коштів [1, 8, с. 82-83].

Також «в процесі кредитування трансформації піддаються наступні характеристики грошових ресурсів:

- обсяги (малі за величиною вклади юридичних і фізичних осіб можуть перетворюватися у великі позики);

- строки погашення (перетворення короткострокових залучених коштів у довгострокові позики);

- ліквідність (високоліквідні вклади можуть перетворюватися в позики, що володіють меншою ліквідністю);

- географії розміщень (грошові нагромадження одного регіону перетікають у вигляді кредитів у інший регіон);

- ризики (незначні ризики у вигляді вимог закладами можуть перетворюватися в потенційний кредитний ризик значного масштабу)» [1, с. 533] (рис. 1.1).

Кредит як форма руху позичкового капіталу складається з двох процесів:

- 1) нагромадження тимчасово вільних грошових ресурсів;
- 2) інвестування або розміщення цих грошових ресурсів.

В сучасній економіці кредит є обов'язковою складовою господарського механізму для всіх суб'єктів господарювання. Він впливає на усі процеси

господарської діяльності: виробництва, реалізації і споживання продукції, а також на сфері грошового обороту. А вплив банківського кредитування на макроекономічні показники є предметом монетарної політики, оскільки основні цілі монетарної політики не можуть розглядатися без вивчення кредитного каналу монетарного трансмісійного механізму, який зосереджує свою вагу на дослідженні попиту та пропозиції на кредити [47, с. 2].

Рис. 1.1. Зміна характеристик грошових коштів у процесі кредитування*

*Джерело: згруповано автором на основі [48]

На рис. 1.2. відображено взаємозв'язок політико-економічної ситуації, кредитного каналу та реального сектору національної економіки.

Рис. 1.2. Взаємозв'язок кредитного каналу та національної економіки*

*Джерело: складено автором на основі [48]

Сьогоднішня політична та економічна ситуація в державі здійснює вплив на діяльність банківських установ та становище суб'єктів господарювання, визначаючи пропозицію на кредити та попит на них відповідно. В той же час пропозиція кредитних ресурсів та попит на них з боку суб'єктів господарювання є факторами збільшення чи зменшення обсягів банківських кредитів. А обсяги банківських кредитів мають вплив на реальний сектор національної економіки.

Розуміння факторів попиту на кредитні ресурси та їх пропозиції мають різний вплив на монетарну політику. Отже, треба розуміти, чим пояснюється збільшення чи зменшення кредитування суб'єктів господарювання і які фактори переважають: з боку попиту чи з боку пропозиції. Тому в подальшому параграфі ми будемо досліджувати фактори впливу на обсяги банківських кредитних послуг як з боку пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами, так і попиту на них суб'єктами господарювання.

1.2. Попит та пропозиція на кредити як основні фактори впливу на розвиток суб'єктів господарювання

Обсяг кредитів, які надаються як суб'єктам господарювання, так і фізичним особам є функцією від попиту на позики з боку господарюючих суб'єктів та фізичних осіб та від пропозиції кредитних ресурсів зі сторони банківських установ. Отже, досліджувати обсяги надання кредитів необхідно здійснювати комплексно: як, зі сторони пропозиції кредитних ресурсів, тобто, спроможності надання банками кредитів, так, і зі сторони попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання та домашніх господарств.

Банківські установи є головними «постачальниками» фінансових ресурсів в національну економіку, тому важливо зрозуміти механізми, що направляють їх рішення щодо надання кредитів суб'єктам господарювання та домашнім господарствам. Оскільки «у реальному світі банки надають

кредити, створюючи депозити в процесі і шукаючи резерви пізніше» [47, с. 3], дослідження пропозиції на кредити варто зосередити на тих факторах, які безпосередньо пов'язані із показниками діяльності банківських установ.

Зі сторони банківських установ, основним чинником зростання їх прибутків є якість та обсяг виданих кредитів. Пропозиція кредитних ресурсів зі сторони банківських установ визначається очікуваною середньою нормою прибутку за кредитами, яка, в свою чергу, залежить від тенденцій зміни процентних ставок за кредитами та змін в економіці. Чим більшими є негативні тенденції в економіці, тим більшою повинна бути очікувана середня норма прибутку, аби компенсувати зміни в економіці [45, с.19]. На рис. 1.3. видно, що крива пропозиції має позитивний нахил: чим вищою є очікувана середня норма прибутку, тим більшою є пропозиція кредитів зі сторони банківських установ. Збільшення очікуваної середньої норми прибутку сприяє зростанню прибутків банківських установ та їх спроможності залучати додаткові грошові ресурси від зовнішніх інвесторів та вкладників. При збільшенні очікуваної середньої норми прибутку для будь-якого обсягу кредитування, пропозиція знизиться, що спричинить нахил кривої пропозиції ліворуч. А, зміна пропозиції призводить до зниження обсягу кредитів для певної очікуваної середньої норми прибутку, наприклад, від L_0 до L_1 [45, с.19].

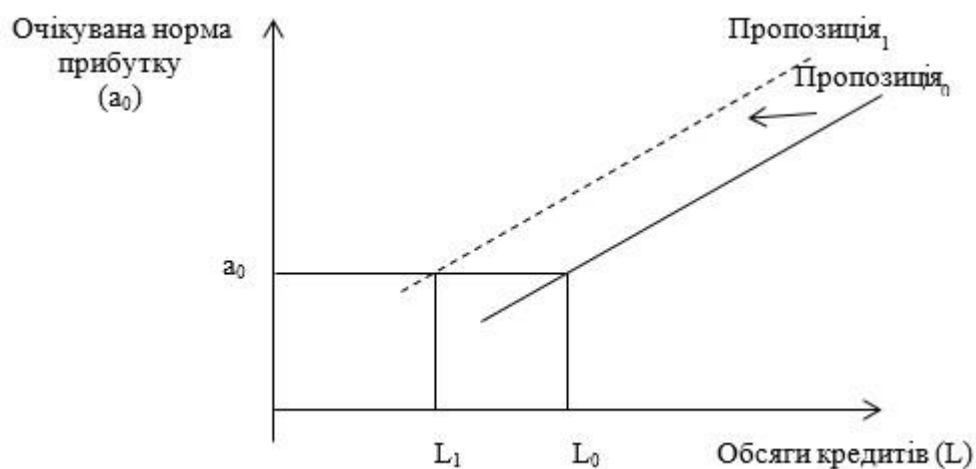

Рис. 1.3. Крива пропозиції кредитів банківськими установами*

*Джерело: складено автором на основі [45, с.20]

Також, слід відзначити, що спроможність банківських установ надавати кредити суб'єктам господарювання визначається стійкістю кожної окремої банківської установи, так і банківської системи в цілому. Ступінь надійності капіталу, запас міцності, щоб протистояти можливим ризикам, ступінь операційної ефективності, який свідчить про можливість банківської установи отримувати доходи для покриття можливих втрат, – це неостаточний перелік показників, що визначають здатність банківських установ здійснювати активні операції, тобто надавати кредитні ресурси суб'єктам господарювання.

Тому дослідимо основні показники банківських установ, які визначають пропозицію кредитних ресурсів (дод. А).

Економічна ефективність банківської установи з точки зору оптимізації ризику та забезпечення необхідного рівня ліквідності банківської установи здійснюється за допомогою управління активами та пасивами банківської установи. Її активи свідчать про напрямки розміщення та використання ресурсів банківської установи для отримання доходу при раціональному розподілі ризиків по окремих видах банківських операцій та для підтримки ліквідності банківської установи [13]. Від розмір банківської установи залежить обсяг активів, а це в свою чергу впливає на обсяги виданих кредитів. Банківські установи з великим обсягом активів є більш розгалуженими, і мають більшу можливість до доступу фінансових ресурсів, а також володіють необхідними ресурсами для розвитку передових систем управління та аналізу потенційних кредитних ризиків. Таким чином, чим більший обсяг активів, тим банківські установи більшою мірою володіють необхідними ресурсами для видачі кредитів [51, с.172].

Одним із головних фактором, що впливає на пропозицію кредитних ресурсів є обсяг власного капіталу. Якщо обсяг власного капіталу збільшується, банківська установа має відповідний запас, щоб витримати ймовірні втрати від неповернення наданих кредитів і, навпаки [51, с.172].

Ліквідність банківської установи показує її здатність вчасно і повною мірою забезпечувати виконання своїх зобов'язань перед клієнтами. Механізмом забезпечення ліквідності банківських установ є встановлені нормативи ліквідності, виконання яких сприяє забезпеченню необхідної ліквідності банківських установ, допомагає оцінити можливість банківської установи виконувати свої зобов'язання та її фінансовий стан [6]. Отже, чим більш ліквідним є банківська установа, тим швидше вона має можливість розширювати пропозицію кредитних ресурсів.

Формування достатнього резервного капіталу банківською установою під очікуванні збитки забезпечує її фінансову стійкість та ймовірність невиконання клієнтами свої зобов'язань. І це теж позитивно впливає на збільшення можливостей для видачі кредитів [6].

Ще одним фактором, що впливає на обсяг пропозиції кредитних ресурсів банківських установ є співвідношення обсягу непрацюючих кредитів до загального обсягу позичок або до активів банківської установи. Непрацюючі позички є фактором гальмування банківського кредитування. Таким чином, збільшення питомої ваги проблемної заборгованості призводить до зменшення спроможності банківської установи надавати фінансові ресурси у тимчасове користування суб'єктам господарювання [51, с.172].

На пропозицію банківської установи також впливає структуру її доходів. Банківські установи з більш розгалуженою системою банківських операцій надають більше кредитів суб'єктам господарювання, і навпаки [44, с.29].

Основним із головних факторів, що визначають можливість банківських установ видавати кредити є обсяг залучених депозитів. Обсяг коштів, які банківські установи залучають у вигляді депозитів прямо впливають на обсяг виданих кредитів, оскільки збільшення депозитних коштів (особливо, довгострокових) у банківській установі призводить до розширення пропозиції кредитних ресурсів [51, с.172].

Також, необхідно звертати увагу на структуру зобов'язань банківської установи у розрізі строків залучення. Оскільки банківські установи, в яких більше короткострокових зобов'язань є більш чутливішими до зовнішніх потрясінь економіки. А довгостроковим зобов'язанням підпорядкований менший ризик, і їхня більшість свідчить фінансову стабільність банку, а тому, банківська установа має можливість розширювати пропозицію кредитних ресурсів [44, с. 29].

Про можливість банківських установ видавати кредити також свідчить рентабельність як відносний економічний показник, який показує ступінь ефективності використання ресурсів і капіталу банківської установи. Тому чим вищий показник рентабельності, тим в більшій мірі банківська установа зможе розширювати пропозицію кредитних ресурсів, збільшуючи обсяги кредитування суб'єктів господарювання.

Також, одним із основних факторів, що є детермінантом пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами є процентний спред. Спред показує про реальну здатність банківської установи до управління процентними ставками за своїми інструментами [28]. Доходи, від кредитних операцій є основним джерелом доходу банківської установи, які зазвичай залежать від розміру процентної ставки, яку він формує. Вагомими витратами банківської установи є сплата процентів за депозитами, де за основу береться процента ставка за кредитами. Отже головне завдання банківської установи сформувавати найвищу проценту ставку за кредитами та найнижчу за депозитами, іншими словами отримати максимальний прибуток.

Це надасть можливість банківській установі пропонувати більший обсяг кредитних ресурсів суб'єктам господарювання. Але, ріст процентних ставок за кредитами призводить до зменшення попиту на кредитні ресурси з боку суб'єктів господарювання за рахунок їх високої вартості. Отже банківські установи повинні вміти ефективно лобіювати цими питаннями [46, с.62].

Пропозиція кредитних ресурсів банківськими установами залежить від політичної та економічної ситуації в державі. Отже, при високих темпах зростання ринкової кон'юнктури банківські установи будуть мати можливість розширювати пропозицію кредитних ресурсів, щоб задовольнити попит з боку суб'єктів господарювання. Тоді як в умовах високої інфляції, купівельна спроможність грошей знижується, а це негативно впливає на можливості банківських установ видавати кредити, а, отже, призводить до зменшення пропозиції кредитних ресурсів [51, с.173].

Другим фактором впливу кредиту - це попит на банківські кредити з боку суб'єктів господарювання, який можна розглядати на макро- та мікроекономічному рівнях.

Балансування попиту та пропозиції на кредитному ринку має вагомe значення для ефективного функціонування національної економіки та забезпечення її стабільності. Тому необхідно дослідити банківське кредитування і зі сторони попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання, тому що від обсягів кредитів, які прагнуть залучити господарюючи суб'єкти, прямопропорційно залежать обсяги грошової маси, яка визначається попитом на кредитні ресурси [47, с.2]. Грошово-кредитна політика передбачає регулювання обсягу грошової маси, а зміни попиту на кредитні ресурси можуть негативно впливати на перебіг реалізації обраної центральним банком грошово-кредитної політики.

Основною метою діяльності банківських установ є максимізація прибутку при мінімізації витрат. Вочевидь, якщо вартість кредитних ресурсів росте, то, при інших незмінних факторах, чиста поточна вартість очікуваних прибутків знизиться. Отже, інвестиції стають менш привабливими, а тому попит на кредити ще зменшується. Як відомо, на коливання попиту на кредитні ресурси впливає рівень процентної ставки та ринкової кон'юнктури, а також співставлення вартості банківських кредитів із альтернативними джерелами залучення кредитних ресурсів. Тоді крива попиту на кредити має

негативний нахил (рис. 1.4.): чим вищою є рівень процентної ставки за кредити, тим нижчим є цей попит [45, с.24-25].

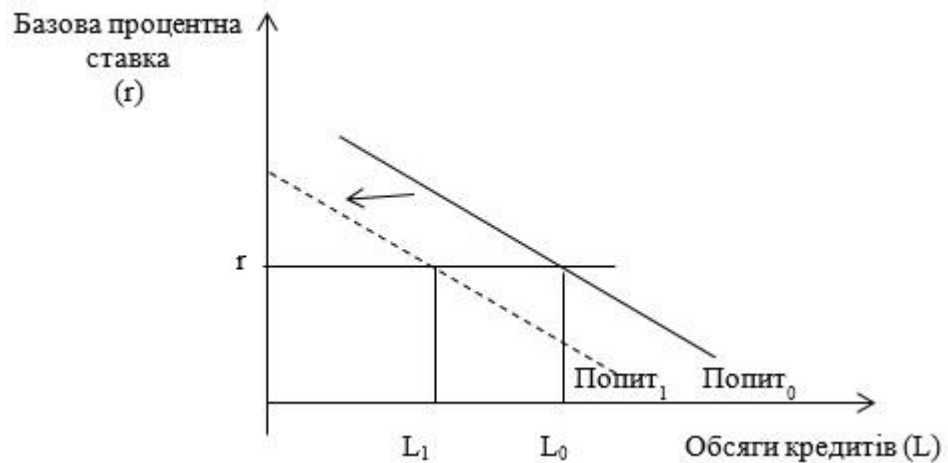

Рис. 1.4. Крива попиту на банківські кредити*

*Джерело: складено автором на основі [45, с.24]

Попит на банківські кредити зі сторони суб'єктів господарювання залежить від ряду факторів. Політичне та економічне становище в країні прямо впливає на прийняття рішення суб'єктів господарювання щодо отримання кредитів. Але вони можуть залучати кредитні ресурси на короткостроковий період для покриття своєї поточної діяльності і це теж в деякій мірі спричинює попит на кредити [47, с. 7].

Інфляція як один із факторів впливу на пропозицію кредитів, теж впливає і на попит кредитних ресурсів. Відповідно, якщо інфляційні очікування зростають ніж збільшення процентної ставки за кредитні ресурси, то і попит буде вищим, оскільки збільшення інфляції компенсує зростання рівня процентної ставки. В іншому випадку зростання інфляції безпосередньо пов'язане з ризикованістю діяльності, а високий рівень інфляції змусить суб'єктів господарювання інвестувати менше, ніж раніше [47, с. 6].

Одним із головним фактором, який впливає на попит на кредитні ресурси є показник ділової активності суб'єктів господарювання. Основним показником, який визначає кінцевий результат виробничої діяльності є ВВП. Вплив виробничої діяльності суб'єктів господарювання на попит на кредитні ресурси можна досліджувати з двох сторін: позитивної та негативної. З позитивної сторони можна оцінити це так: стійке економічне становище підвищує результати виробничої діяльності суб'єктів господарювання, а тому вони збільшують свій попит на кредити для розширення своєї діяльності та реалізації нових інвестиційних проектів з метою очікування майбутніх доходів. Негативна сторона цього впливу проявляється в тому, що завдяки розширенню виробничої діяльності і в результаті отримання більше доходів, суб'єкти господарювання мають можливість фінансувати свою діяльність через внутрішні джерела [47, с. 5].

Стан фінансового ринку теж можна взяти до уваги як фактор, що може відображати попит на кредитні ресурси з боку суб'єктів господарювання. Основним показником, який визначає стан фінансового ринку в Україні є індекс ПФТС. Високе значення цього індексу прямопорційно впливає на попит на кредити зі сторони суб'єктів господарювання [47, с. 6-7].

На мікроекономічному рівні можна виділити такі основні фактори впливу. Одним головних факторів, що впливають на попит на кредитні ресурси є вартість кредиту, яка проявляється у вигляді процентної ставки. І чим вона вище, тим ти нижчий попит на кредити, і навпаки. Тому, що суб'єкти господарювання не хочуть платити більше за кредитні ресурси [47, с. 6].

Іншим визначальним фактором попиту на кредити є прибуток суб'єктів господарювання. Але тут важко оцінити є зв'язок прямо пропорційним, або зворотнім. При збільшенні обсягів прибутку суб'єкти господарювання мають в своєму розпорядженні достатньо коштів для покриття поточних витрат, але тоді вони можуть залучати кредитні ресурси для інвестиційної діяльності, і таким чином збільшувати попит на кредити. З іншої сторони, попит на

кредитні ресурси може бути високим при низьких прибутках суб'єктів господарювання, і вони потребують кредитних ресурсів для покриття витрат пов'язаних з поточною діяльністю.

Таким чином на основі проведеного дослідження можна визначити, що попит на кредитні ресурси зі сторони суб'єктів господарювання більшою часткою визначається на основі макроекономічних показників, які відображають стан економіки в країні та ризики. Вагомим в цьому дослідженні є цінові умови банківського кредитування - рівень процентної ставки за кредитами [21, с. 51].

Обсяг виданих кредитів залежать як від пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами, так і від попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання. На пропозицію кредитів впливають як зовнішні фактори, які відображають макроекономічну ситуацію в державі, так і внутрішні – показники діяльності банківських установ. «У реальному світі банки надають кредити, створюючи депозити в процесі і шукаючи резерви пізніше» [47, с. 3], пропозиція кредитних ресурсів безпосередньо пов'язана із внутрішніми факторами – показниками діяльності банківських установ, серед яких: обсяги депозитів, розміри власного капіталу, обсяги активів, частка непрацюючих кредитів, процентна ставка за виданими кредитами, показники рентабельності тощо. Крім того, визначено, що на попит на кредити зі сторони суб'єктів господарювання впливають політична та економічна ситуація в країні, вартість ресурсів (величина процентної ставки), ділова активність, інфляція, майбутній економічний стан країни тощо.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ КРЕДИТУ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Тенденції сучасного стану кредитування суб'єктів господарювання

Одним із основних факторів забезпечення економічного зростання країни є надання кредитів суб'єктам господарювання. Можливість залучення кредитних ресурсів різними суб'єктами сприяє покращенню ділової активності та позитивно впливає на національну економіку загалом. Підвищення конкурентоспроможності й ефективності діяльності промислової сфери економіки країни прямо залежить від кредитної спроможності банків.

Для аналізу сучасного стану банківського кредитування суб'єктів господарювання в Україні протягом останніх років, детально дослідимо основні тенденції функціонування банківської сфери.

Таблиця 2.1

Тенденції по кількості банків в Україні протягом 2007-2023 рр.*

Рік	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т.ч. зі 100% іноземним капіталом
2007	175	47	17
2015	117	41	17
2016	96	38	17
2017	82	38	18
2018	77	37	23
2019	75	35	23
2020	74	33	23
2021	71	33	23
2022	67	30	22
01.03.2023	65	29	21

* Джерело: складено автором за [28]

Відомо, що на протязі 2014-2016 рр. відбулася реструктуризація банківської системи України. А на протязі 2015-2023 рр. було скасовано діяльність 110 банків у зв'язку з їх неплатоспроможністю або непрозорою діяльністю (табл. 2.1). Це було обумовлено зростанням вимог у короткостроковому періоді до власного капіталу банківських установ.

Політика НБУ була направлена на довгостроковий період для покращення банківської сфери.

Також варто відзначити, що у 2015 році питома вага банківських установ з вітчизняним капіталом становила 65 %, а з іноземним – 35 %, станом на кінець 2022 року – 55,2 % та 44,8% відповідно, а на сьогодні це співвідношення становить 55,4 % і 44,6 % відповідно [29]. Це говорить нам про зниження конкурентоспроможності банківських установ з вітчизняним капіталом через низьку капіталізацію, недостатній доступ до фінансових ресурсів та зниження банківських та кредитних операцій. На це вплинуло пандемія, політична та економічна нестабільність в країні та російська агресія. Але в той же час посилюється роль банківських установ зі 100 % іноземним капіталом, кількість яких збільшилася. До таких банківських установ варто віднести: «Райффайзен Банк Аваль», «Креді Агріколь Банк», «Сітібанк», «УкрСиббанк» та «Кредобанк» [28].

Основними вітчизняними банківськими установами, яким належить провідна роль у банківській сфері являються такі державні банки як АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укргазбанк» та АТ «Державний експортно-імпортний банк України» («Укрексімбанк»).

Сучасні тенденції банківського кредитування суб'єктів господарювання після пандемії COVID-2019 та агресії росії знаходиться не в найкращому стані. Як підтвердження цього відобразимо на рис. 2.1 динаміку сум наданих банківських кредитів в Україні в національній валюті.

На банківське кредитування суб'єктів господарювання також вплинула девальвація гривні в 2014 р., що призвело до банкрутства багатьох банківських установ, а це спричинило загальні ризики кредитування і ріст відсоткових ставок за кредитами, оскільки темпи інфляції були дуже високими (рис. 2.2).

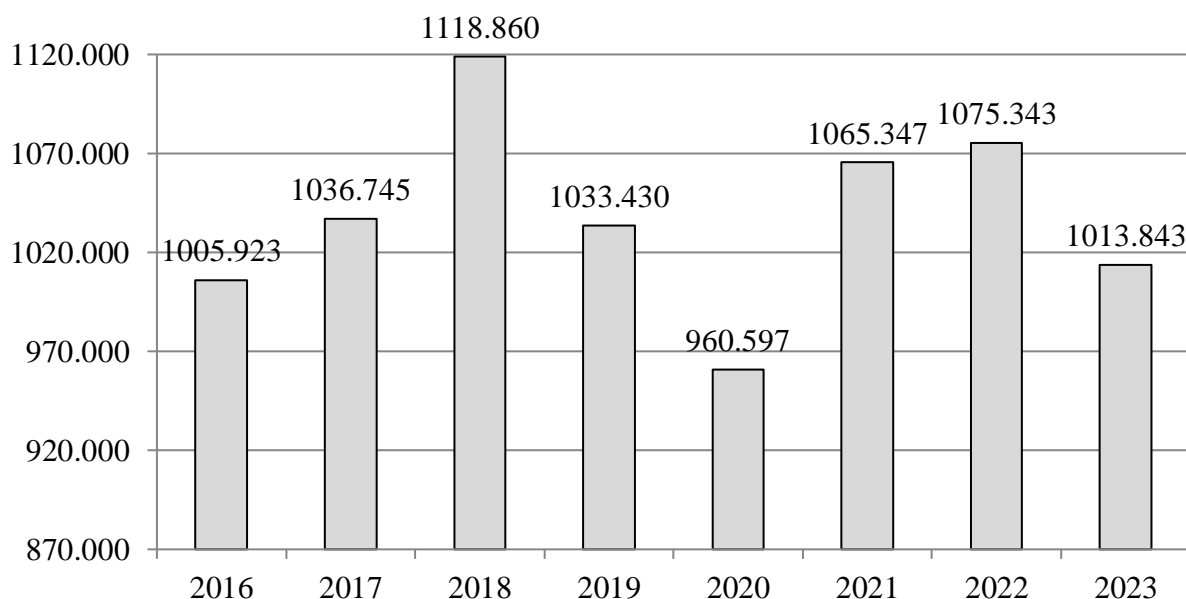

Рис. 2.1. Динаміка сум наданих банківських кредитів в Україні за 2018-2022 рр., млрд. грн.*

*Джерело: складено автором за [28]

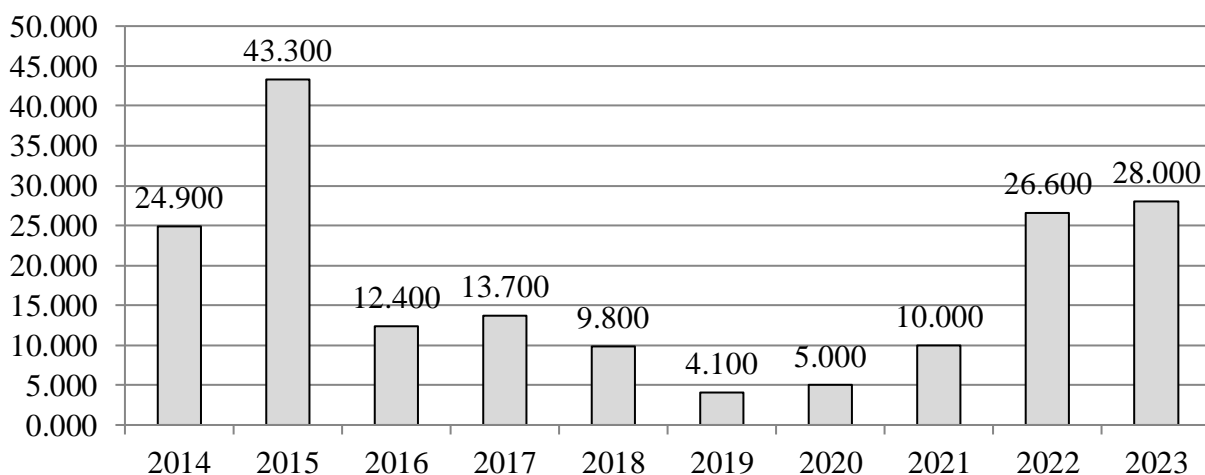

Рис. 2.2. Динаміка темпів інфляції в Україні за 2014-2023 рр., %*

*Джерело: складено автором за [28]

Отже темпи інфляції суттєво вплинули на обсяги кредитування суб'єктів господарювання, а це спричинює, що реальні темпи зростання кредитування національної економіки в подальшому будуть від'ємними.

Крім того, девальвація гривні суттєво вплинула на зменшення обсягів кредитування суб'єктів господарювання в іноземній валюті, тому що були значні невіплати саме валютних кредитів (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Питома вага наданих кредитів банками України за видами валют за 2014-2022 рр., %*

*Джерело: розраховано автором за [28]

Далі дослідимо динаміку обсягів банківських кредитів, наданих банківськими установами економічним суб'єктам (рис. 2.4).

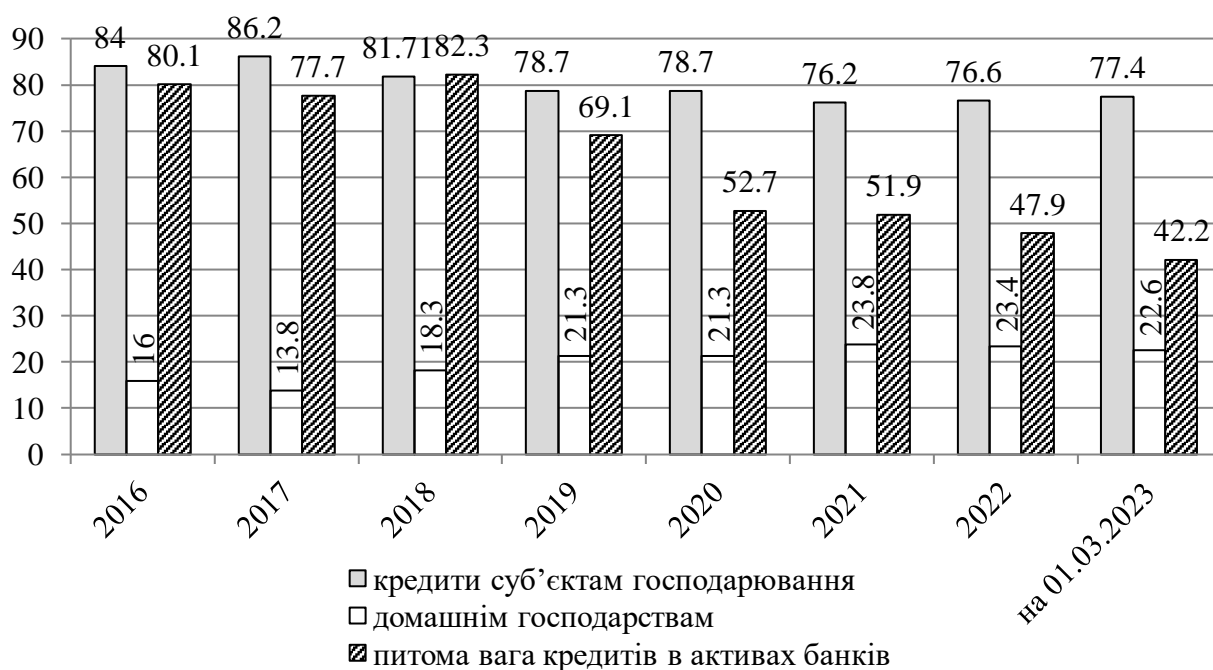

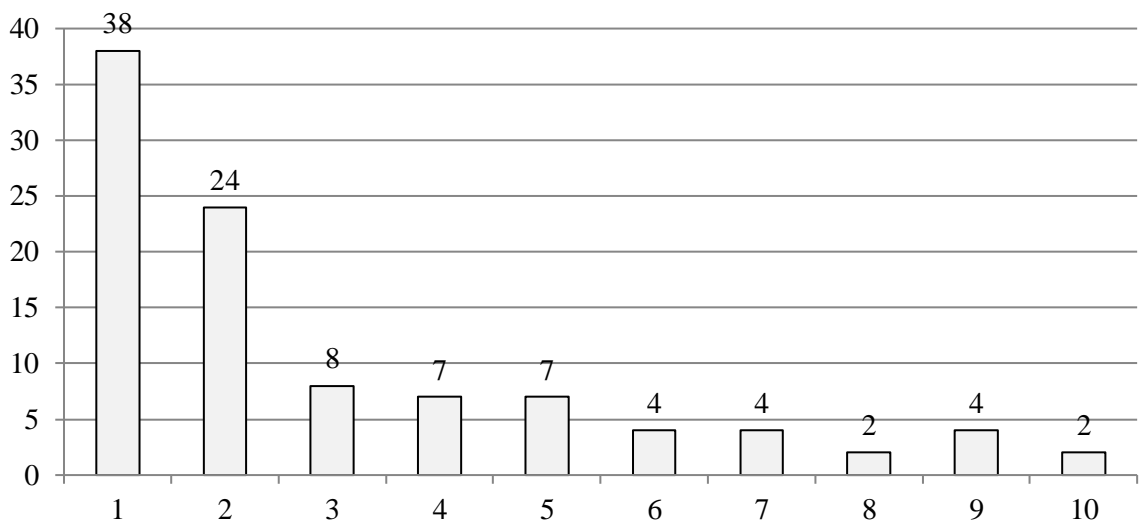
Рис. 2.4. Динаміка питомої ваги наданих кредитів банківськими установами України за економічними суб'єктами з 2014-2023 рр., у %*

*Джерело: розраховано автором за [28]

Досліджуючи структуру кредитів, наданих банківським установами, можна відмітити, що більша частина кредитів видається суб'єктам господарювання, але їх частка постійно зменшується. Це дає нам змогу стверджувати, що саме кредитування суб'єктів господарювання є ваговою складовою в активних операціях українських банківських установ.

Також треба відмітити, що серед активів банківських установ кредити займають значну питому вагу - в середньому біля 66 %. Проте, починаючи з 2021 року стрімко зменшилася питома вага кредитів у активах банківських установ та становила: у 2021 р. – 51,9 %; у 2022 р. – 47,9 %, а на 01.03.2023 року всього 42,2 %.

Проаналізуємо структуру наданих банківських кредитів суб'єктам господарювання у розрізі видів їх економічної діяльності (рис. 2.5).

1. Оптова та роздрібна торгівля
2. Переробна промисловість
3. Сільське, лісове та рибне господарство
4. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
5. Операції з нерухомим майном
6. Сфера транспорту, складського господарства
7. Сфера будівництва
8. Фінансова діяльність
9. Поштова та кур'єрська діяльність
10. Страхова діяльність

Рис. 2.5. Структура банківських кредитів, наданих суб'єктам господарювання у розрізі видів економічної діяльності у 2022 р.*

*Джерело: розраховано автором на основі даних [28]

Станом на кінець 2022 року найбільший обсяг наданих кредитів був у оптову та роздрібну торгівлю (38 %), 24 % усіх наданих кредитів у переробній промисловості. На сільське, лісове та рибне господарство припало 8 %, а на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та операції з нерухомим майном – по 7 %. По 4 % припало на сферу транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності та сферу будівництва, а лише 2 % – на фінансову та страхову діяльність.

Таким чином, сучасний стан кредитування суб'єктів господарювання банківськими установами країни насамперед залежить від економічної та політичної ситуації в Україні. Високі темпи зростання інфляції, девальвація гривні негативно впливають на надання кредитів суб'єктам господарювання та зростанню національної економіки в цілому. Стимулювання видачі кредитів банківськими установами може відбуватись завдяки покращенню інвестиційного клімату, вдосконаленню показників перевірки потенційних позичальників на кредитоспроможність та загалом розробку і реалізацію заходів щодо захисту прав кредиторів та позичальників [50, с. 96].

2.2. Вплив основних факторів розвитку на стан кредитування суб'єктів господарювання в Україні

Варто відзначити, що тільки у 2018 році банківські установи почали отримувати прибуток від своєї діяльності, до цього був збиток. Вже у 2019 році прибутковість збільшилася у два рази, а рентабельність капіталу досягла 33,45 %. Така ситуація була спричинена різким зростанням операційних доходів банківських установ та зниженням відрахувань у резерви під активи (рис. 2.6).

У зв'язку з економічною та політичною ситуацією, яка склалася в Україні, банківські установи необхідно було збільшити значення достатності регулятивного капіталу і станом на 01.04.2023 року він становить 20,80 %. Це досить високе значення. Такий рівень достатності капіталу свідчить про фінансову стійкість банківських установ та ймовірний запас міцності, не сповільнюючи темпи кредитування (рис. 2.7).

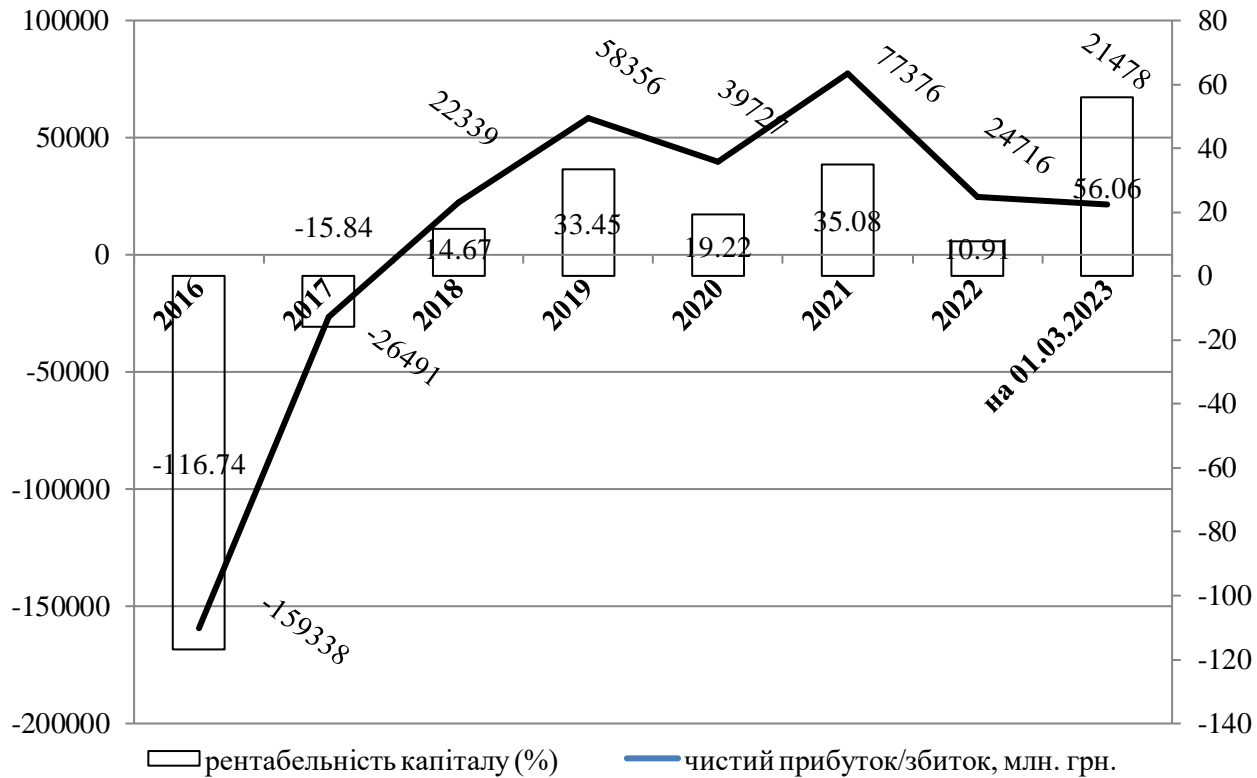

Рис. 2.6. Динаміка чистого прибутку/збитку банківських установ та рентабельності капіталу за 2016-2023 рр.*

*Джерело: розраховано автором на основі даних [28]

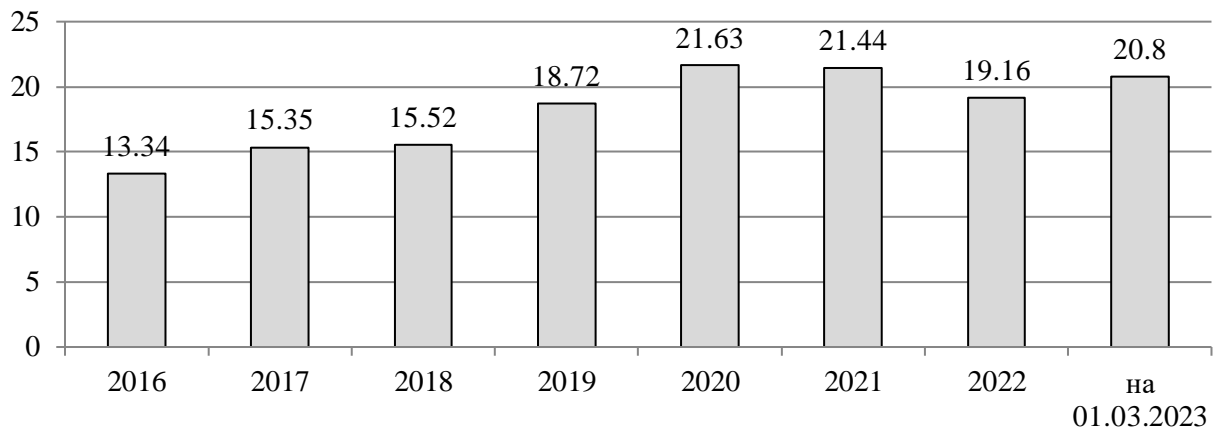

Рис. 2.7. Динаміка значення достатності регулятивного капіталу в Україні та країнах з 2016-2023 рр., у %

*Джерело: складено автором на основі даних [28]

Несприятливі фактори та негативна політична ситуація з 2014 року, а саме: проведення АТО, подальша агресія росії, зниження темпів економічного зростання, високі темпи інфляції та девальвація гривні вплинули на зниження рентабельності суб'єктів господарювання, погіршення кредитоспроможних позичальників та збільшення проблемних кредитів. Тому банківські установи починають проводити більш обережну та виважену кредитну політику.

Дуже негативним показником банківського кредитування є питома вага проблемних (непрацюючих) кредитів в структурі кредитного портфелю банківських установ. Непрацюючі кредити банків («NPLs») входять до числа найбільш системних недотримань договірних відносин. Вони впливають на національну економіку шляхом нераціонального розподілу кредитів та недовіри до учасників ринку, що в результаті уповільнює зростання економіки країни [32].

В Україні достатньо великий ринок NPL, який виник за підсумком проведення експансіоністської кредитної політики в той час, коли стандарти оцінювання кредитоспроможності та платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів незахищені. Обсяг NPL стрімко зріс у 2015-2017 роках внаслідок знецінення національної валюти, проведення АТО,

виведення неплатоспроможних банків з ринку та націоналізації «Приватбанку»; загального спаду національної економіки та запровадження нового підходу для визначення NPLs (рис. 2.8) [32].

Також можна зазначити, що незважаючи на пандемію COVID-19, банківські установи зменшили питому вагу непрацюючих кредитів в 2020-2022 рр. Цей показник почав різко зменшуватися, що вплинуло позитивно на процес кредитування. Висока питома вага непрацюючих кредитів до 2020 року – це вплив кредитної експансії минулих років, коли стандарти оцінювання кредитоспроможності та платоспроможності позичальників були низькими [40].

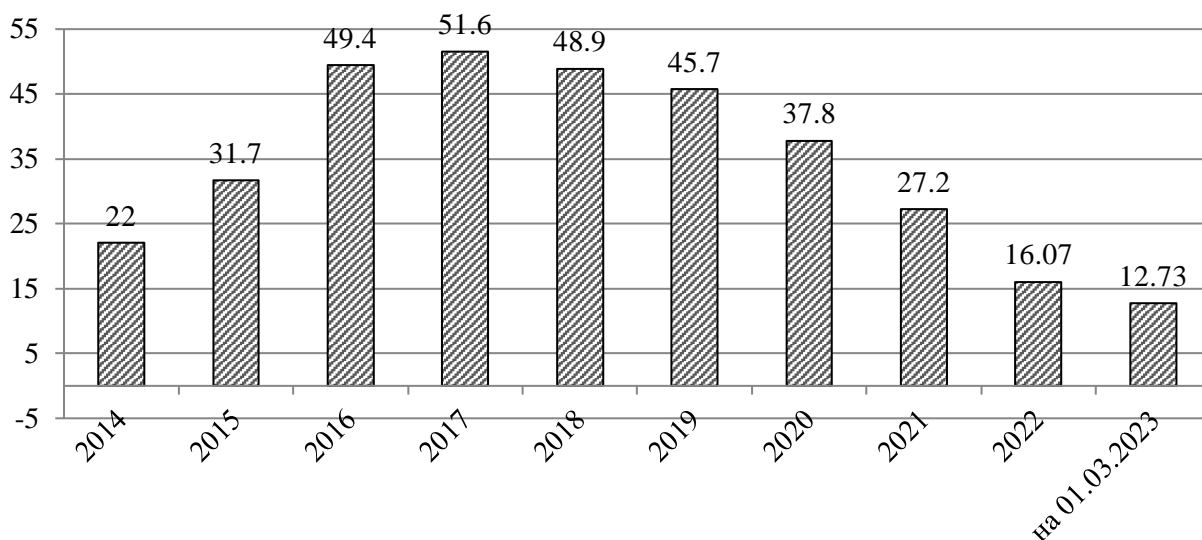

Рис. 2.8. Питома вага непрацюючих кредитів банківських установ України за 2014-2023 рр., %*

*Джерело: складено автором за [28]

Частка непрацюючих кредитів у банківській системі після початку війни поки що особливого занепокоєння не викликає. Так у 2022 році питома вага непрацюючих позик (NPL) була на рівні 16,07 %, а на 01.03.2023 всього 12,73 % [38].

Також з рис. 2.9 можна прослідкувати, що питома вага проблемних кредитів за банківськими групами є найвищою в АТ КБ «ПриватБанк» (70%),

а інші банківські установи з державною часткою мають частку проблемних кредитів на рівні 32,3 %. Банківські установи з приватним капіталом та з іноземних банківських груп мають нижчу питому вагу проблемних кредитів, що показує більш ефективне управління кредитним портфелем цих банківських груп.

Найбільша банківська установа України за багатьма показниками (АТ КБ «ПриватБанк») має таку негативну тенденцію, оскільки він ще не повернуті банківські кредити минулих років до націоналізації.

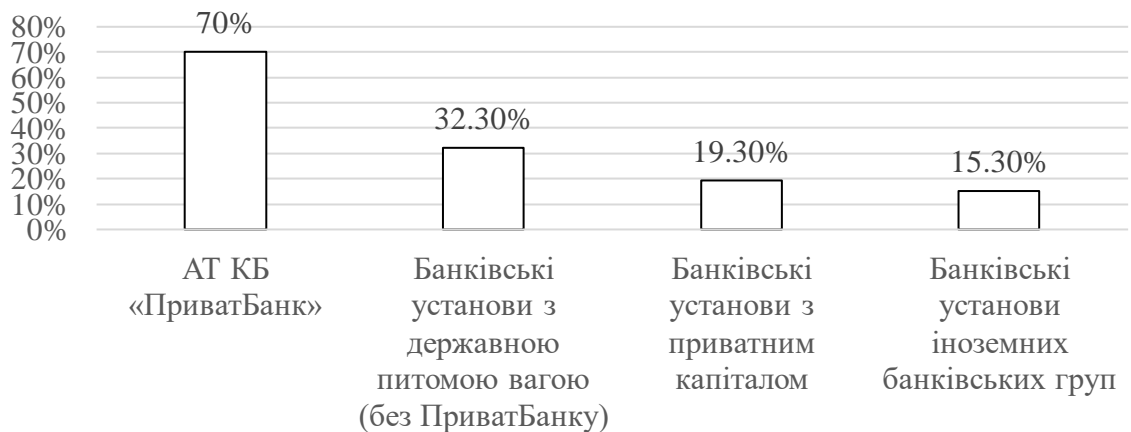

Рис. 2.9. Питома вага проблемних кредитів у розрізі банківських груп за 2022 рік, у %*

*Джерело: складено автором за [28]

Ситуація з високим ступенем проблемних кредитів призводить до того, що ставки за банківськими кредитами збільшуються, що зменшує стимули для їх взяття у суб'єктів господарювання. На рис. 2.10 ми можемо побачити динаміку середніх ставок за новими банківськими кредитами в розрізі валют протягом 2014-2022 рр.

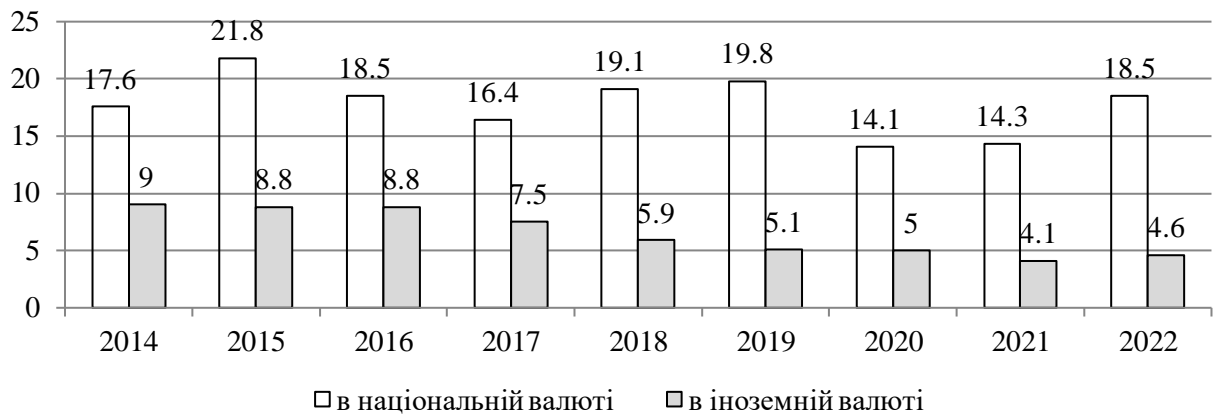

Рис. 2.10. Відсоткові ставки за новими банківськими кредитами в розрізі валют протягом 2014-2022 рр., % річних*

*Джерело: складено автором за [28]

Загально відомо, що під час кризових ситуацій в країнах банківські установи підвищують рівень відсоткових ставок за кредитами, хоча в 2020-2021 рр. під час короно вірусної пандемії ставки були нижчі, ніж в попередні роки, це пояснюється зниженням проблемних кредитів. Низький рівень ставок за валютними кредитами пояснюються тим по-перше низьким попитом із-за постійного знецінення національної валюти, а по-друге – Національний банку України фактично заборонив валютне кредитування на споживчі цілі. Крім того, уряд реалізовував програму кредитування «Доступні кредити 5-7-9%», що дозволяло зменшити витрати на сплату відсотків суб'єктам господарювання, які вели свою діяльність в умовах пандемії, а після початку російської агресії ця програма не закрилася, а продовжує свою реалізацію. Для доступу до цієї програми суб'єктам господарювання необхідно вести відкриту діяльність та фінансову звітність.

Таким чином, нами було досліджено і зроблено висновки, що сучасний стан кредитування знаходиться на низькому рівні, але негативні тенденції почали ще відбуватися у 2014 році. Проблемами кредитування банківських установ суб'єктів господарювання є надто високі кредитні ризики, що призводить до збільшення ставок за кредитами та проблеми непрацюючих кредитів банківських установ. А це, в свою чергу, зменшує пропозицію

банків на кредитному ринку та попит на кредитні ресурси з боку суб'єктів господарювання.

Проведене нами дослідження показує нам, що найбільший вплив на реальний обсяг банківського кредитування в Україні здійснює рівень непрацюючих кредитів. І цей взаємозв'язок є обернено пропорційним, тобто, зі збільшенням ступеня проблемних кредитів зменшується реальний обсяг банківського кредитування. Це визначається тим, що зростання відсотка необслуговуваних кредитів призводить до більш зваженої політики щодо їх надання клієнтам банківської установи та впливає на збільшення кількості додаткових умов для отримання кредиту. Відповідно, позичальники будуть відмовлятися від взяття кредиту. Також характерний вплив для отримання кредитів суб'єктами господарювання здійснює темп приросту реального обсягу промислового виробництва в країні, тому що як правило зі збільшенням обсягів промислового виробництва реальний сектор більше бере кредитів на розширення своєї виробничої діяльності. Попит на кредитні ресурси зі сторони суб'єктів господарювання також залежить від середньозваженої облікової ставка Національного банку України та середньої відсоткової ставки за банківськими кредитами.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Банківського кредитування в Україні в умовах російської агресії

В другому розділі кваліфікаційної роботи ми стверджували, що найбільший вплив на стан банківського кредитування суб'єктів господарювання в країні здійснює рівень непрацюючих кредитів, тому що за останні роки економічна і політична ситуація в Україні не стабільна, а під час соціально-економічних криз динаміка цього показник має тенденцію до зростання, що збільшує ризики кредитування суб'єктів господарювання в Україні.

У наступні 12 місяців більшість банківських установ України прогнозують зниження рівня обсягів взяття кредитів суб'єктами господарювання та прогнозують подальше зменшення обсягів роздрібного кредитування. Про це повідомила прес-служба Національного банку України з посиланням на результати опитування про умови банківського кредитування [2].

Ще до війни з росією, на сприяння подальшому поживавленню кредитування в Україні був прийнятий 3 липня 2018 року Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» [34]. Цей законодавчий акт було розроблено за активної участі банківських установ, а його призначення полягає в законодавчому врегулюванні проблем, що використовуються боржниками для ухилення виконання своїх зобов'язань перед банківською установою.

Щодо діяльності безпосередньо банківських установ з державною участю зі зниження проблемної заборгованості та управління якістю кредитного портфеля, то головну роль в регулюванні цього процесу відіграє Рада з фінансової стабільності, а саме її «Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору з непрацюючими кредитами (NPLs)» [35]. Наведені рекомендації є

проміжними та розробленими додатково до вимог Закону України «Про фінансову реструктуризацію», а їх дотримання забезпечить ясність, справедливість процесу реструктуризації та захист інтересів держави (як власника банківських установ з державною участю).

У рекомендаціях Ради з фінансової стабільності визначається, що основою реструктуризації непрацюючого кредиту є наявність висновку банківської установи, в якому йдеться про неспроможність боржника обслуговувати свої кредитні зобов'язання, водночас його підприємницька діяльність працює. Крім того, робота банківських установ з державною участю з проблемними кредитами має базуватись на принципах [35] взаємоузгодженості, посиленого контролю, регулюванням дій кредиторів, посилення позицій кредитора.

Огородник В.В. зазначає, що наявних законодавчих актів не вистачає для зниження рівня проблемних кредитів у банківському секторі України та відновлення банківськими установами активної кредитно-інвестиційної діяльності. Для цього необхідно прийняття проекту Закону України «Про діяльність з управління заборгованістю», який дасть змогу банківським установам подолати боргу прірву, через посилену роботу компанії з управління заборгованістю. Прийняття цього законодавчого акту дасть змогу розширити діяльність вторинного ринку з проблемними заборгованостями. Компанії з управління проблемними заборгованостями повинні мати в своїх руках необхідні ричаги та пільги для впорядкування процесу продажу банківськими установами прав [26, с. 40].

До російської агресії банківські установи скорочували непрацюючі кредити шляхом реструктуризації, судових та арбітражних процесів і продажу їх колекторам. Під час повномасштабного вторгнення ситуація змінилася: переговори з позичальниками по реструктуризації стали дієвим методом повернення кредиту. Це необхідно для того, щоб позичальник все-таки платив, а банківська установа могла змогу повертати свої кошти.

Так на сьогодні АТ «Укргазбанк» здійснює реструктуризацію для корпоративних позичальників і середнього бізнесу тільки на 12 місяців. «Зараз ми не маємо можливості робити довгострокові прогнози, – зазначає Володимир Пономарьов. Начальник відділу кредитування корпоративного та малого бізнесу «ОТП Банк» Ю. Тітов говорить, що «на початку війни провів реструктуризацію всім, хто її потребував. Потім залишав кредитні канікули для позичальників на окупованих територіях і поступово повертався до залучення виконання іншими позичальниками умов договорів» [3].

Крім того, за відповідним дослідженням, вагомий вплив на стан кредитування в Україні спричинюють середні ставки за кредитами, які надаються суб'єктам господарювання. Програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка почала реалізовуватися ще під час карантинних обмежень повинна була би підсилити кредитний ринок та вплинути на збільшення обсягів кредитування, але на практиці такий вид банківського кредиту не надто активно видався суб'єктам господарювання. Ця програма трохи змінилася після початку війни, і уряд запропонував надання кредитів суб'єктам господарювання, які постраждали від її наслідків. Особливо активно почали брати кредити агропромислові підприємства для того, щоб профінансувати видатки на посівну та збір урожаю.

За даними Мінфіна вже, «у жовтні 2022 р. кілька середніх та малих банківських установ перестали працювати в межах держпрограми «5–7–9%». Причиною стала відсоткова заборгованість зі сторони держави, яка гарантувала виплату частини відсоткової ставки натомість позичальників, але не змогла в строк здійснити ці зобов'язання, і в банках сформувалися борги за цією програмою» [42].

Голова правління ОТП Банку Володимир Мудрий відмітив, що: «Компенсація відсотків за програмою «5–7–9%» має затримки в декілька місяців і причини цього зрозумілі. Разом із тим, банки зобов'язані самостійно фінансувати цей борг, що впливає на операційний прибуток», – прокоментував» [42].

Якщо існує несплата за кредитними договорами частини відсотків за програмою «5–7–9 %» банки мають право вимагати від суб'єктів господарювання сплату усієї базової ставки, а не лише 5 % чи 9 % річних, а всієї суми кредиту (без компенсації).

Базова відсоткова ставка розраховується за формулою $UIRD (3 \text{ м.}) + 5-7-9 \%$. $UIRD (3 \text{ м.})$ – це індекс ставок за депозитами фізичних осіб на 3 місяці, тобто середня депозитна ставка, яка розраховується щодня та публікується Національним банком України.

Станом на початок 2023 р., всього з 24 лютого 2022 р. було видано пільгових кредитів на суму 76277 млн. грн. Також було оформлено та видано кредитів за 18265 кредитними договорами. Таким чином, з початку військових дій банківські установи в середньому видали кредитів на суму 4,18 млн. грн. Найбільшими кредиторами в рамках держпрограми «Доступні кредити 5-7-9%» стали такі банки: АТ КБ «Приватбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «Ощадбанк», АТ «ПУМБ», АТ «Укргазбанк», АТ «Укресімбанк» (рис. 3.1).

Таким чином, саме державні банки є найбільш задіяними в держпрограмі «Доступні кредити 5-7-9%». На них припадає 52 % від загальної суми наданих кредитів на розвиток та ліквідацію наслідків війни для суб'єктів господарювання. Вони мають монопольне становище у видачі пільгових кредитів, що зменшує можливості для конкуренції за позичальника серед інших приватних банківських установ.

Загальна сума наданих кредитів в рамках держпрограми «Доступні кредити 5-7-9%», за увесь період її існування (з 2020 р.) становила 165,9 млрд. грн., або 15,88 % від усього кредитного портфелю станом на середину 2022 р. Поточна заборгованість за пільговими кредитами складає 93,7 млрд. грн., або 56,48 % від всієї суми виданих пільгових кредитів. Це є доволі високим показником та показує проблему високої питомої ваги непрацюючих кредитів в банківській системі України [30].

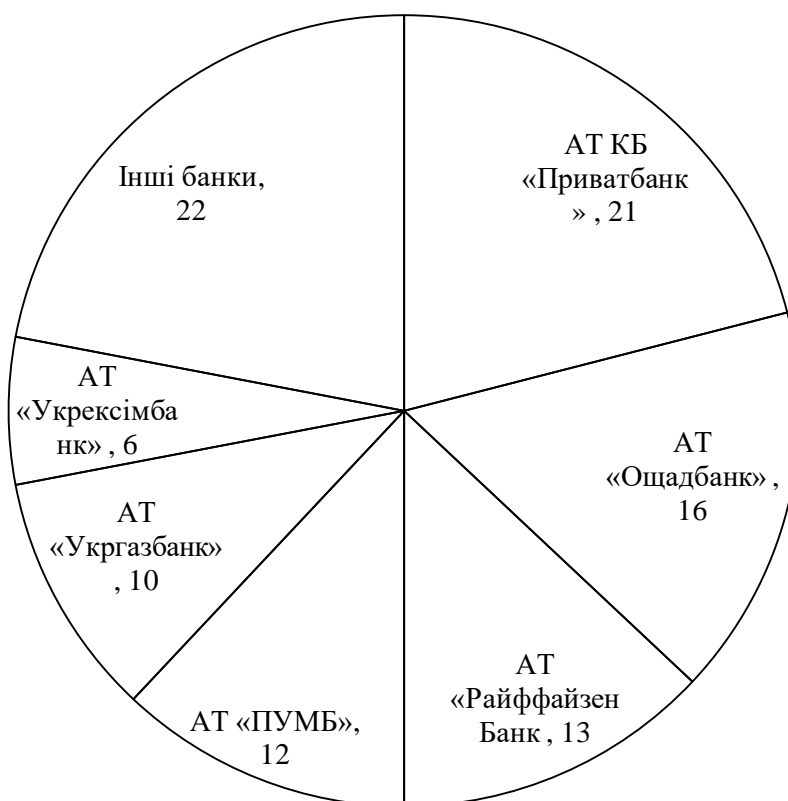

Рис. 3.1. Найбільші кредитори за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%» після 24 лютого 2022 р., % виданих кредитів до підсумку*

*Джерело: складено автором за [28]

Як вже було визначено раніше, що важливим чинником впливу на стан банківського кредитування в Україні, є облікова політика Національного банку України. Академік НАН України Богдан Данилишин зазначає, що ефекти монетарного імпульсу збільшення облікової ставки з 10 % до 25 % виявилися малопомітними. За словами науковця: «монетарна трансмісія за кожним з каналів була слабкою, що обумовлювалося як факторами традиційно низької посередницької активності банків, так і неринковими чинниками, викликаними війною» [30].

Як видно з рис. 3.2. з лютого по грудень 2022 року відсоткова ставка за новими кредитами для суб'єктів господарювання підвищилася на 5,2 пунктів

до 18,9 %. А на ринку кредитування фізичних осіб вона коливається в межах 30 % [30].

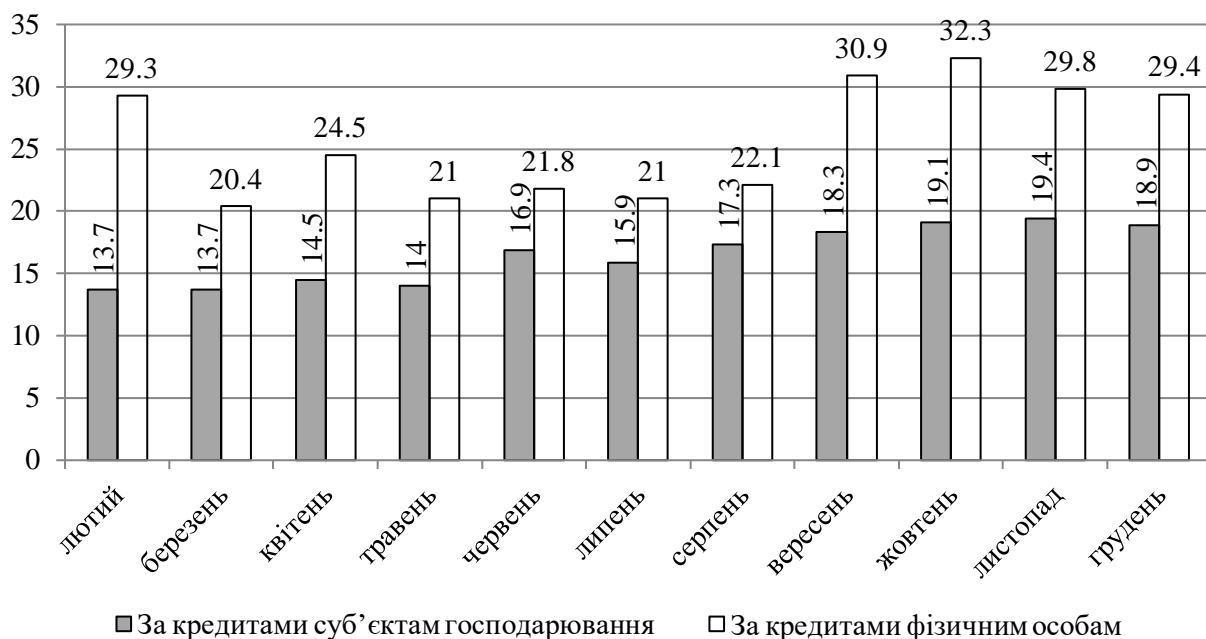

Рис. 3.2. Динаміка середніх ставок за кредитами суб'єктам господарювання та фізичним в Україні в 2022 р., % річних*

*Джерело: складено автором за [28]

«Але вплив ринку банківського кредитування на національну економіку залишається незначним. Тому що, на банківське кредитування приходить близько по 5 % довоєнного ВВП. До повномасштабного вторгнення питома вага кредитів банківських установ серед джерел інвестицій була лише 3 %, а питома вага споживчих кредитів фізичним особам у їх споживчих витратах – лише 5 %» [30].

Науковець стверджує, що «позичковий процент (облікову ставку) воєнної економіки слід знизити і орієнтувати не на темпи інфляції, а на номінальну виробничу ефективність економіки (тобто на темпи номінального ВВП, який слугує базою податкових доходів бюджету). Також слід запровадити інструменти центрального банку з пільгового цільового рефінансування банківських кредитів під пріоритетні проекти, що сприятиме розвитку фінансового посередництва банків» [30].

Отже, треба здійснювати взаємодію між грошовою та фіскальною політиками для розв'язання низькі проблем, за які відповідає як уряд, так і центральний банк.

На сьогодні процентна ставка доволі висока і вона стримує використання заощаджень та фінансових ресурсів банківської системи у національній економіці. Також на даний момент на ліквідність банківських установ впливають надходження від міжнародних партнерів, а не продуктивність національної економіки.

Але така ліквідність банківських установ призводить до пасивних прибутків та стримування їх від кредитування суб'єктів господарювання чи облігації внутрішньої державної позики. Для подолання цих негативних моментів пропонується [31]:

- обмежити максимальний обсяг вкладень банківських установ у депозитні сертифікати Національного банку України;
- переглянути нормативи формування обов'язкових резервів банківських установ та запровадити процентну винагороду Національного банку України за їх обсяг;
- стимулювати функцію фінансового посередництва банківських установ через спеціальних механізмів кредитування, особливо що стосується малого та мікрокредитування [31].

3.2. Шляхи подальшого впливу кредитування на розвиток суб'єктів господарювання

Військовий стан вплинув на ризики кредитування для банківських установ, який проявив себе у зростанні процентних ставок за кредитами та зменшенні кредитних лімітів за кредитними картками. Також зростає ступінь проблемних кредитів, які прямопропорційно впливають на темпи реального зростання кредитування в країні. Крім цього чиннику, нами було відмічено, що на збільшення та загальний стан банківського кредитування в Україні

залежать такі фактори, як темп приросту реального обсягу промислового виробництва, середня відсоткова ставка за банківськими кредитами, та середньозважена облікова ставка НБУ.

Незважаючи на складену ситуацію в національній економіці із-за війни, обсяги надлишкової ліквідності збільшилися. Якщо влітку вони склали 200-250 млрд. грн., то восени перетнули позначку 300 млрд. грн. і постійно зростають [31]. Отже ситуація здається, що покращилася, але в банківських установах значно знизилася прибутки і почали виникати збитки за деякими банківськими кредитами.

До того ж, свої вільні кошти банківські установи до сіх пір тримають в НБУ замість того, щоб вкласти вільні кошти в державні облігації і тим самим профінансувати бюджет і допомогти суб'єктам господарювання відновитися після масштабного вторгнення.

Зменшити облікову ставку, щоб дохідність депозитних сертифікатів стала меншою, Національний банк України в даній ситуації не може. Темпи інфляція в Україні все-таки будуть зростати, а тому політика дорогих грошей буде продовжуватися і до якого часу вона триватиме невідомо.

Негативним явищем для розвитку кредитування та економіки також є і спад промислового виробництва, який зазнав певні потрясіння ще при пандемії COVID-19 і продовжується зараз із-за війни. Також негативним чинником є абсолютна відсутність зі сторони держави відповідної кредитної політики, направленої на забезпечення кредитування суб'єктів господарювання.

Посилює цей негативний вплив на кредитування виробництва іноземною валютою (особливо експортно-імпортні підприємства), яке замінює гривню. Кредитування іноземною валютою направлено на виробничу діяльність сировинних галузей, що ще більше послаблює гривню і національну економіку країни [36].

Національна економіка України з 1991 року зазнала колосального спаду. Фактором такого спаду було розірвання економічних та виробничих

зв'язків, які існували до цього. І це наводять статистичні дані - спад відбувався поступово: збільшувався імпорт і знижувався експорт [36].

З початку російської агресії в Україні серйозно постраждали або зруйновані 25 великих виробництв, які не підлягають відновленню. Це в основному підприємства оборонного-промислового сектора.

Найбільше підприємств постраждали підприємства на сході України. Список повністю зруйнованих підприємств такий [22]:

- «Азовсталь» (активи оцінюються у 1,44 млрд. дол. США);
- кондитерська фабрика «Монделіс Україна» (104 млн. дол. США);
- виробник будматеріалів Obio (28 млн. дол. США);
- виробник напоїв Coca-Cola Beverages (385 млн. дол. США);
- склозавод «Ветропак» (92 млн. дол. США);
- Кременчуцький НПЗ (374 млн. дол. США);
- виробник газотурбінного обладнання «Зоря Машпроект» (137 млн. дол. США).

Отже спробуємо спрогнозувати приблизний прогноз рівня реального банківського кредитування за 2023 р. на основі проведеного дослідження. Прогнозується, що темп приросту реального обсягу промислового виробництва в Україні складе – 40 %. Середня відсоткова ставка по кредитуванню в 2023 р. буде складати приблизно 25 %, оскільки вона поступово підвищувалася протягом 2022 р. що було спричинено збільшенням банківських кредитних ризиків, а також відповідними темпами інфляції. Середньозважена облікова ставка НБУ за підсумками 2023 р. року, може скласти 17,2 %, оскільки Національний банк України може редагувати свою грошово-кредитну політику у бік послаблення. Рівень проблемних кредитів в банківській системі за 2023 р. може досягти рівня 36 %, оскільки існують значні проблеми з простроченою заборгованістю.

Таким чином, маючи вагомі прогнозні показники у 2023 р. факторів, що впливають на стан банківського кредитування в країні, можемо спрогнозувати індекс реального банківського кредитування за 2023 р.

$$y = 1,7132 + 0,01022 * (-40) - 0,03 * 25 - 0,00192 * 17,2 - 0,00715 * 36 = 0,251 \quad (3.1)$$

Отже, в умовах повномасштабного вторгнення росії та економічного спаду, при підвищених ризиках діяльності банківських установ у сфері кредитування, зростання облікової ставки, зростання жорсткішої грошово-кредитної політики, що проводить НБУ, а також зменшення обсягів реального промислового виробництва, реальний обсяг кредитування за підсумками 2023 р. може скоротитися до 72 %, що було розраховано з прогнозного індексу реального банківського кредитування в Україні за 2022 р. Таким чином, стан банківського кредитування в 2023 р. буде складний, оскільки такі визначені нами чинники, як рівень реального промислового виробництва, рівень відсоткових ставок по кредитуванню та облікова ставка НБУ, а також ступінь проблемних кредитів, будуть перебувати на межі і не зможуть сприяти покращенню банківського кредитування та збільшення його реальних обсягів в Україні.

ВИСНОВКИ

У процес виконання кваліфікаційної роботи були досягнута мета та вирішенні поставлені завдання дослідження. Це дозволило нам зробити наступні теоретичні та практичні висновки.

1. У першому розділі дослідження розглянуто теоретичні засади поняття кредиту в економіці, його суть та основні функції. Проблеми акумуляції та розміщення тимчасово вільних грошових ресурсів в економічній системі залишаються актуальними у весь їх час існування. Суб'єкти господарювання не завжди мають можливість розвитку своєї діяльності через обмеженість власних ресурсів, тому отримання кредитних ресурсів може бути необхідною умовою їх діяльності. В ринкових умовах кредит є обов'язковим інструментом господарського механізму. Але на сучасному етапі однією із гострих проблем є забезпечення національної економіки дешевими кредитними ресурсами.

Кредит є суттєвим джерелом інвестиційної та виробничої діяльності, сприяє безперервності та прискоренню відтворювального процесу, зміцненню фінансового і економічного потенціалу суб'єктів господарювання та займає одне із головних місць серед банківських операцій, що приносять дохід.

Тому під кредитом більшість науковців розуміють «економічні відносини, що виникають між кредитором та позичальником з приводу передачі у тимчасове користування позичкового капіталу в грошовій або товарній формі на умовах зворотності, платності, забезпеченості, строковості та цільового використання» [12, с. 262]. Також відмічено, що основними функціями кредиту є перерозподільча, емісійна, контрольна-стимулююча функції та капіталізації грошових доходів.

Обсяг виданих кредитів залежать як від пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами, так і від попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання. На пропозицію кредитів впливають як зовнішні фактори,

які відображають макроекономічну ситуацію в державі, так і внутрішні – показники діяльності банківських установ. «У реальному світі банки надають кредити, створюючи депозити в процесі і шукаючи резерви пізніше» [47, с. 3], пропозиція кредитних ресурсів безпосередньо пов'язана із внутрішніми факторами – показниками діяльності банківських установ, серед яких: обсяги депозитів, розміри власного капіталу, обсяги активів, частка непрацюючих кредитів, процентна ставка за виданими кредитами, показники рентабельності тощо. Крім того, визначено, що на попит на кредити зі сторони суб'єктів господарювання впливають політична та економічна ситуація в країні, вартість ресурсів (величина процентної ставки), ділова активність, інфляція, майбутній економічний розвиток країни тощо.

2. В другому розділі роботи аналізуються основні тенденції сучасного стану кредитування суб'єктів господарювання та вплив основних факторів на їх розвиток за останні роки.

Для аналізу сучасного стану банківського кредитування суб'єктів господарювання в Україні протягом останніх років, нами було детально досліджено основні тенденції функціонування банківської сфери.

Так протязі 2015-2023 рр. було скасовано діяльність 110 банків у зв'язку з їх неплатоспроможністю або непрозорою діяльністю. Це було обумовлено зростанням вимог у короткостроковому періоді до власного капіталу банківських установ. Політика НБУ була направлена на довгостроковий період для покращення банківської сфери.

Сучасні тенденції банківського кредитування суб'єктів господарювання після пандемії COVID-2019 та агресії росії знаходиться не в найкращому стані. На банківське кредитування суб'єктів господарювання вплинула девальвація гривні в 2014 р. що призвело до банкрутства багатьох банківських установ, а це спричинило загальні ризики кредитування і ріст відсоткових ставок за кредитами, оскільки темпи інфляції були дуже високими особливо у 2022-2023 рр. Це суттєво вплинуло на обсяги кредитування суб'єктів господарювання та свідчить, що реальні темпи

зростання кредитування національної економіки в подальшому будуть від'ємними.

Досліджуючи структуру кредитів, наданих банківським установами, можна відмітити, що більша частина кредитів видається суб'єктам господарювання, але їх частка постійно зменшується. Це дає нам змогу стверджувати, що саме кредитування суб'єктів господарювання є ваговою складовою в активних операціях українських банківських установ.

Також треба відмітити, що серед активів банківських установ кредити займають значну питому вагу - в середньому біля 66 %. Проте, починаючи з 2021 року стрімко зменшилася питома вага кредитів у активах банківських установ та становила: у 2021 р. – 51,9 %; у 2022 р. – 47,9 %, а на 01.03.2023 року всього 42,2 %.

Відмічено, що станом на кінець 2022 року найбільший обсяг наданих кредитів був у оптову та роздрібну торгівлю (38 %), 24 % усіх наданих кредитів у переробній промисловості. На сільське, лісове та рибне господарство припало 8 %, а на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та операції з нерухомим майном – по 7 %. По 4% припало на сферу транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності та сферу будівництва, а лише 2 % – на фінансову та страхову діяльність.

Таким чином, сучасний стан кредитування суб'єктів господарювання банківськими установами країни насамперед залежить від економічної та політичної ситуації в Україні.

Несприятливі економічні фактори та негативна політична ситуація з 2014 року, а саме: проведення АТО, подальша агресія росії, зниження темпів економічного зростання, високі темпи інфляції та девальвація гривні вплинули на зниження рентабельності суб'єктів господарювання, погіршення кредитоспроможних позичальників та збільшення проблемних кредитів. Тому банківські установи починають проводити більш обережну та виважену кредитну політику.

Частка непрацюючих кредитів у банківській системі після початку війни поки що особливого занепокоєння не викликає. Так у 2022 році питома вага непрацюючих позик (NPL) була на рівні 16,07 %, а на 01.03.2023 всього 12,73 %.

Але ситуація з проблемними кредитами все ще існує і призводить до того, що ставки за банківськими кредитами збільшуються, що зменшує стимули для їх взяття у суб'єктів господарювання.

Таким чином, нами було досліджено і зроблено висновки, що сучасний стан кредитування знаходиться на низькому рівні, але негативні тенденції почали ще відбуватися у 2014 році. Проблемами кредитування банківських установ суб'єктів господарювання є надто високі кредитні ризики, що призводить до збільшення ставок за кредитами та проблеми непрацюючих кредитів банківських установ. А це, в свою чергу, зменшує пропозицію банків на кредитному ринку та попит на кредитні ресурси з боку суб'єктів господарювання.

Проведене нами дослідження показує нам, що найбільший вплив на реальний обсяг банківського кредитування в Україні здійснює рівень непрацюючих кредитів. І цей взаємозв'язок є обернено пропорційним, тобто, зі збільшенням ступеня проблемних кредитів зменшується реальний обсяг банківського кредитування. Це визначається тим, що зростання відсотка необслуговуваних кредитів призводить до більш зваженої політики щодо їх надання клієнтам банківської установи та впливає на збільшення кількості додаткових умов для отримання кредиту. Відповідно, позичальники будуть відмовлятися від взяття кредиту. Також характерний вплив для отримання кредитів суб'єктами господарювання здійснює темп приросту реального обсягу промислового виробництва в країні, тому що як правило зі збільшенням обсягів промислового виробництва реальний сектор більше бере кредитів на розширення своєї виробничої діяльності. Попит на кредитні ресурси зі сторони суб'єктів господарювання також залежить від

середньозваженої облікової ставка Національного банку України та середньої відсоткова ставка за банківськими кредитами.

3. У третьому розділі кваліфікаційної роботи нами було досліджено, що сьогодні, в умовах російської агресії, обсяги кредитування знаходяться на низькому рівні порівняно з попередніми роками, але зниження реального кредитування почалося ще в 2014-2015 рр., через АТО. Ми вважаємо, що проблемами кредитування суб'єктів господарювання в країні є високі кредитні ризики, які призводять до збільшення процентних ставок, і таким чином банківські установи страхуються себе від збитків.

Отже, в умовах повномасштабного вторгнення росії та економічного спаду, при підвищених ризиках діяльності банківських установ у сфері кредитування, зростання облікової ставки, зростання жорсткішої грошово-кредитної політики, що проводить НБУ, а також зменшення обсягів реального промислового виробництва, реальний обсяг кредитування за підсумками 2023 р. може скоротитися до 72 %, що було розраховано з прогнозного індексу реального банківського кредитування в Україні за 2022 р. Таким чином, стан банківського кредитування в 2023 р. буде складний, оскільки такі визначені нами чинники, як рівень реального промислового виробництва, рівень відсоткових ставок по кредитуванню та облікова ставка НБУ, а також ступінь проблемних кредитів, будуть перебувати на межі і не зможуть сприяти покращенню банківського кредитування та збільшення його реальних обсягів в Україні.

Подальшими діями для зростання обсягів наданих кредитів та покращення стану кредитування може бути збільшення надання пільгових кредитів, особливо агробізнесу, так як Україна є аграрно-промисловою країною. Але загальна сума наданих кредитів в рамках пільгової програми «Доступні кредити 5-7-9%», від час її впровадження (з 2020 р.) становила 165,9 млрд. грн., а це тільки 15,9 % від усього кредитного портфелю станом на середину 2022 р.

Отже, перспективними заходами для покращення кредитування суб'єктів господарювання в Україні ми вважаємо:

- посилення банківського нагляду за банківськими клієнтами для зменшення частки непрацюючих і проблемних кредитів;
- поступове зменшення відсоткових ставок за кредитами як основного інструменту монетарної політики;
- спрямування надлишкової ліквідності на кредитування суб'єктів господарювання національної економіки;
- застосування практики цільового рефінансування банківських кредитів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М.М., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит. Навчально-методичний посібник -2-е видання, перероблене і доповнене. К.:ЦУЛ, 2002. 336с.
2. Банки стримано оцінюють перспективи відновлення кредитування внаслідок війни – Опитування про умови банківського кредитування. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-strimano-otsinyuyut-perspektivi-vidnovlennyakredituvannya-vnaslidok-viyuni---opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya>
3. Банкам час визнати непрацюючі кредити, НБУ – створювати нову політику. Zn.Ua. URL: <https://zn.ua/ukr/finances/bankam-chas-viznati-nepratsjuchikrediti-nbu-stvorjuvati-novu-politiku.html>
4. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. 6-те вид., перероб і доп. Київ: Т-во «Знання», 2008. 318 с.
5. Вовчак О. Д., Миськів Г. В. Кредитні ресурси суб'єктів кредитного ринку: теоретико-методологічні підходи. *Вісник Національного банку України*, 2015. № 3. С. 35–39.
6. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: підручник. К.: КНЕУ, 2004. 599 с. URL:<https://buklib.net/books/21926/>
7. Гернего Ю. О. «Кредит» у контексті класичних теорій та економічної думки сучасності. *Фінанси, облік і аудиту*, 2013. №1 (21). С. 29-40.
8. Глущенко С. В. Гроші. Кредит. Кредитний ринок. К.: НаУКМА, 2015. 204 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9082/Glushchenko_Groshi.pdf?sequence=1
9. Гроші та кредит : підручник. [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та 86 ін.] ; за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2011. С. 589. URL:

http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1457/1/savluk_m_i_moroz_a_m_ta_i_n_groshi_ta_kredit.pdf

10. Денисенко М. П., Кабанов В.Г., Худолій Л.М. Грошово-кредитна діяльність банків: навчальний посібник. К.: Видавництво Європейського університету, 2004. 339 с.

11. Донець О. Б. Система кредитування малого і середнього бізнесу. *Економічний вісник університету ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький*, 2016. № 29/2. С. 531–536.

12. Ісаян А. М. Теоретичні аспекти банківського кредитування підприємств АПК. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць*, 2013. Вип. 1 (14). С. 260-269.

13. Кириченко О.А., Гіленко І.В., Роголь С., Сиротян С.В., Немой О. Банківський менеджмент: навчальний посібник. К.: Знання-Прес, 2002. 438 с. URL: <http://www.infolibrary.com.ua/books-book-85.html>

14. Коць О., Ільчук П., Карпів О. Сутність проблемних кредитів банків та управління ними. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2018. № 22. С. 806–810.

15. Кредити під час війни: банки України дали невтішний прогноз. Уніан. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/kredit-pid-chas-viyni-banki-ukrajinidali-nevtishniy-prognoz-12024924.html>

16. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*, 2020. № 3 (45). С. 176-183.

17. Лагутін В.Д. / Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. - 4-те вид., стереотипне. К.: Т-во «Знання», 2004. 215 с. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/bank-pr/454-lagytin.html>

18. Луців Б.П. Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях: підручник. Карт-бланш, 2-е издание, 2000. 248с.

19. Малахова О. Л., Ю Тетюк С.В. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України.

Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль, 2014. Том 16. № 1. С. 275-284. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/466>

20. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 432 с.

21. Науменкова С. Обстеження збалансованості попиту та пропозиції на кредитному ринку: досвід центральних банків. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевчен*, 2014. № 10(163). С. 51-57. http://bulletineconom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/163_51-57.pdf

22. Не тільки «Азовсталь»: які ще великі підприємства України знищила війна. *Obozrevatel*. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/economy/netilki-azovstal-yaki-sche-veliki-pidpriemstva-ukraini-znischila-vijna.htm>

26. Огородник В. В. Проблемні кредити банків із державною участю в Україні (сучасний стан та причини виникнення). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2019. № 23 (2). С. 38-43.

27. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

28. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

29. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/>

30. Підвищення облікової ставки до 25%: чи виправдало очікування це рішення. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/20/692834/>

31. Підсумки 2022 року та завдання на 2023 рік. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695523/>

32. Правові аспекти непрацюючих кредитів в Україні: останні зміни та перспективи. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/pravovi-aspektynepratsyuyuchykh-kredytiv-v-ukrayini-ostanni-zminy-ta-perspektyvy/>].

33. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 13.02.2020 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

34. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-19>

35. Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору з непрацюючими кредитами (NPLs). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=85642621>

36. Розвиток промисловості. Нова промислова політика. LB.Ua. URL: https://lb.ua/blog/roman_holovin/423465_rozvitok_promislovosti_nova.htm

37. Стратегія макропруденційної політики. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83019081>

38. Ті, що вистояли. Рейтинг банків – 2022. Mind.Ua. URL: <https://mind.ua/publications/20246130-ti-shcho-vistoyali-rejting-bankiv-2022>

39. Фінанси підприємств: [підручник] / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2001. 460 с.

40. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 30% на початок 2022 року. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

41. Як впаде економіка України через війну і чим заповнити ці втрати. РБК–Україна. <https://www.rbc.ua/ukr/news/tsena-voyny-upadet-ekonomika-ukrainyvospolnit-1650305048.html>

42. «5-7-9»: ФРП визнає борги, обіцяє їх погасити, але деякі банки призупинили видачу позик. Finbalance. URL: <http://surl.li/ekeqfh>.

43. Banga S. Socio-Economic Significance of Commercial Banks in India: With Special Emphasis on Public Sector Banks [Electronic resource] / S. Banga – International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences.

2013. #2(1). P. 1-22. URL: Mode of access:
<http://garph.co.uk/IJARMSS/Jan2013/1.pdf>

44. Carlos Cantú & Leonardo Gambacorta. How do bank-specific characteristics affect lending? New evidence based on credit registry data from Latin America. [Electronic resource] / BIS Working Papers 798, Bank for International Settlements. 2019. P. 1-36. URL: Mode of access:
<https://www.bis.org/publ/work798.pdf>

45. Demand and Supply Side Determinants of Commercial and Industrial Loan Volume: a doctoral dissertation [Electronic resource] / J. Crigger. – Middle Tennessee State University. 2001. P.1-132. URL: Mode of access:
<https://jewlscholar.mtsu.edu/handle/mtsu/3807>

46. Determinants of Commercial Banks' Lending Behavior in Nigeria [Electronic resource] / F. Olokoyo. – International Journal of Financial Research. – 2011. #2(2). P.61-72. URL: Mode of access:
<http://www.sciedu.ca/journal/index.php/ijfr/article/view/309>

47. Hassan F., Qayyum A. Modelling the Demand for Bank Loans by Private Business Sector in Pakistan [Electronic resource] / F. Hassan, A. Qayyum. – Munich Personal RePEc Archive. 2014. #55366. P. 1-19. URL: Mode of access:
https://mpira.ub.uni-muenchen.de/55366/1/mpira_paper_55366.pdf

48. Jiaming Soh. Disentangling the Supply and Demand Factors of Household Credit in Malaysia: Evidence from the Credit Register [Electronic resource] / IFC Bulletins chapters, in: Bank for International Settlements (ed.), Are post-crisis statistical initiatives completed?, volume 49, Bank for International Settlements. 2019. URL: Mode of access: <https://ideas.repec.org/h/bis/bisifc/49-28.html>

49. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. In Handbook of Economic Growth. Edited by Philippe Aghion and Steven Durlauf. Amsterdam: Elsevier. 2005. № 13. P. 866–934.

50. Manzhos S. The Situation of Bank Lending in Ukraine: Current Problems and Prospects of Recovery [Electronic resource] / S. Manzhos –

Economics and Management. 2016. #8(3). P.89-97. URL: Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/309218555_The_Situation_of_Bank_Lending_in_Ukraine_Current_Problems_and_Prospects_of_Recovery

51. Rabab'ah M. Factors Affecting the Bank Credit: An Empirical Study on the Jordanian Commercial Banks [Electronic resource] / M. Rabab'ah – International Journal of Economics and Finance. 2015. #7(5). P. 166-178. URL: Mode of access: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/view/48096>

АНОТАЦІЯ

Пентескул В.І. Кредит та фактори його впливу на розвиток суб'єктів господарювання. - Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого рівня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Чернівці, 2023.

У кваліфікаційній роботі в першому розділі розкрито економічну суть кредиту як фактору розвитку суб'єктів господарювання та виділено основні чинники, які впливають на попит та пропозицію на кредити як основних факторів впливу на розвиток суб'єктів господарювання. В другому розділі кваліфікаційної роботи досліджено основні тенденції сучасного стану кредитування суб'єктів господарювання та проаналізовано вплив основних факторів розвитку на стан кредитування суб'єктів господарювання в Україні. У третьому розділі роботи оцінено банківське кредитування в Україні в умовах російської агресії так визначені шляхи подальшого впливу кредитування на розвиток суб'єктів господарювання.

Ключові слова: кредит, банківське кредитування, попит і пропозиція, облікова ставка, інфляція, непрацюючі кредити.

SUMMARY

Penteskul V.I. Credit and factors of its influence on the development of economic entities. - Manuscript. Qualification work for obtaining the first level of higher education "bachelor" in specialty 072 - Finance, banking and insurance. - Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovicha, Chernivtsi, 2023.

In the qualification work, the first chapter revealed the economic essence of credit as a factor in the development of economic entities and highlighted the main factors that affect the demand and supply of loans as the main factors influencing the development of economic entities. In the second section of the qualification work, the main trends of the current state of crediting of business entities were investigated and the influence of the main development factors on the state of crediting of business entities in Ukraine was analyzed. In the third section of the work, bank lending in Ukraine under the conditions of Russian aggression is assessed, and ways of further influence of lending on the development of business entities are determined.

Keywords: credit, bank lending, supply and demand, discount rate, inflation, non-performing loans.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

ДОДАТОК

Додаток А

